

ΕΛΕΝΗ ΤΑΤΛΑ

Αρχιτεκτονική, νεωτερικότητα και ιστορία: Δυο προσεγγίσεις στην κατά τον *Τίμαιο* του Πλάτωνα *χώρα*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ :Στη νεωτερικότητα η σύλληψη του Είναι ως επέκταση της ατομικής ύπαρξης συντελείται όχι μέσα από οποιαδήποτε μεταφυσική του θεμελίωση, αλλά μέσα από τη συνείδηση της ιστορικότητας του όντος. Στην παρούσα μελέτη, δυο αντίθετες μεταξύ τους προσεγγίσεις στη *χώρα* του πλατωνικού *Τιμαίου*, η μια από τον Hans-Georg Gadamer, όπως εκφράζεται στο δοκίμιό του “Ίδέα και πραγματικότητα στον *Τίμαιο* του Πλάτωνα” και η άλλη του Jacques Derrida στο κείμενό του “Χώρα”, αποτελούν τη βάση για μια διερεύνηση της σχέσης του αρχιτεκτονικού έργου με την παράδοση, σε αυτό το πλαίσιο.

Ο Πλάτων, στο διάλογό του *Τίμαιος*, ασχολείται με τη δημιουργία του κόσμου. Σύμφωνα με τον αστρονόμο και φυσικό φιλόσοφο Τίμαιο, το σύμπαν είναι μοιρασμένο σε δυο, απόλυτα διαφορετικά μεταξύ τους *γένη της ύπαρξης*: το ένα αφορά τις *ιδέες* που είναι απόλυτες και αμετάβλητες, ενώ το δεύτερο περιλαμβάνει τα αισθητά *είδωλα* των *ιδεών* και αφορά τον υλικό και διαρκώς σε μεταβολή κόσμο της δημιουργίας. Για να γίνει δυνατή η δημιουργία του υλικού κόσμου από τις *ιδέες*, ο Πλάτων επινοεί ένα «ενδιάμεσο» είδος όντος, ένα τρίτο γένος, τη *χώρα*. Η *χώρα* είναι η υποδοχή κάθε γέννησης, κάτι σαν μητέρα ή τροφός, που δέχεται αιωνίως τα πάντα, χωρίς ποτέ να αφομοιώνει κάποιο από τα χαρακτηριστικά των εισερχομένων όντων (48-49a). Βρίσκεται σε διαρκή κίνηση και αλλαγή, με σκοπό να δώσει μορφή στα αισθητά(50c).

Τόσο για τον Gadamer όσο και για τον Derrida, η *χώρα* του πλατωνικού *Τιμαίου* είναι η αναπόφευκτη συνέπεια της ανθρώπινης γνώσης του κόσμου με όρους της διττής σχέσης *ιδέα – είδωλον*. Έτσι, η *Χώρα* μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά όχι απλά το όνομα της οντολογικής διάστασης ανάμεσα στις *ιδέες* και τα *αισθητά*, αλλά επιπλέον πηγή ελευθερίας της ανθρώπινης δημιουργίας μέσα στην κλασική παράδοση. Κατά συνέπεια η ύπαρξή της μπορεί να θεωρηθεί ως η γενεσιουργός αιτία όλων των αλλαγών στη Δυτική τέχνη και αρχιτεκτονική από την κλασική εποχή έως σήμερα.

Βεβαίως οι προσεγγίσεις του Gadamer και του Derrida έχουν θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ τους. Από τη μια μεριά, ο Gadamer, μέσα από μια φαινομενολογική προσέγγιση στη βάση της ερμηνευτικής οντολογίας που προτείνει, βλέπει τη *χώρα* ως τη μόνη συνθήκη υπό την οποία ένα αισθητό πράγμα μπορεί να αποκτήσει οντολογική υπόσταση ως *είδωλον* μιας *ιδέας*. Επιπλέον, η *χώρα* είναι ο φορέας των εντυπωμάτων της παράδοσης. Σε αυτή την περίπτωση, η σύγχρονη αρχιτεκτονική μπορεί να έχει νόημα και ύπαρξη μόνον ως συμμετοχος σε μια ανοιχτή διαδικασία «ερμηνευτικών κύκλων» μέσα στη *χώρα*. Από την άλλη μεριά, ο Derrida, στο πλαίσιο της φιλοσοφίας της αποδόμησης, επιμένει ότι η *χώρα* είναι στην πραγματικότητα το «θέατρο της

αβύσσου», όπου όλες οι δυαδικότητες του Δυτικού λογισμού αναλαμβάνουν δράση. Η αρχιτεκτονική μπορεί να αποτελέσει μια μεταφορά αυτής της κατάστασης. Και στις δύο περιπτώσεις φαίνεται ότι η σύγχρονη τέχνη και αρχιτεκτονική έχουν βρει καταφύγιο και φιλοξενία μέσα στην αρχέγονη μήτρα της *χώρας*. Η *χώρα* λειτουργεί ως ο γενεσιουργός τόπος που εγκλωβίζει και συγχρόνως προστατεύει το έργο της τέχνης και αρχιτεκτονικής τόσο από την επαφή όσο και από την κατάργηση του απόλυτου.

Δρ Ελένη Τάτλα
Καθηγήτρια Αρχιτεκτονικής Θεωρίας και Σχεδιασμού
ΤΕΙ Αθήνας
lenatatla@yahoo.gr